

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی
معاونت آموزشی
مدیریت امور نخبگان و دانشجویان استعداد درخشان

هجدهمین المپیاد علمی دانشجویان علوم پزشکی

سراسر کشور

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

شیوه نامه آزمون حیطه اخلاق پزشکی ۱۴۰۵

“تاب آوری اخلاقی در نظام سلامت”

تهیه و تنظیم:

کمیته علمی حیطه اخلاق پزشکی المپیاد دانشجویان علوم پزشکی کشور

مقدمه

اخلاق زیستی و به صورت اخص اخلاق پزشکی، حوزه‌ای میان‌رشته‌ای است که سعی دارد در سایه‌ی نظریه‌پردازی‌های فلسفی و بین‌رشته‌ای، اخلاقیات را به صورت کاربردی، در حیطه عمل حرفه‌مندان پزشکی و پژوهش‌های مرتبط وارد کرده و به سیاست‌گذاری اخلاقی در حکمرانی حوزه علوم و فناوری و سلامت عمومی ازجمله وضع سیاست در ارائه خدمات سلامت کمک کند. در این راه از حوزه‌های مختلف دانشی ازجمله علوم انسانی و فلسفه، علوم پزشکی، اخلاقیات، الهیات، فقه، فلسفه، حقوق و جامعه‌شناسی بهره می‌برد.

اخلاق پزشکی با توجه به ماهیت بین‌رشته‌ای خود به زمینه‌ها و مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی سلامت به صورت ویژه می‌نگرد. توسعه خیره‌کننده علوم و فناوری‌های پزشکی، جهانی‌شدن سلامت، فعالیت شرکت‌های بزرگ دارویی و مانند آن از یک‌سو و تهدیدهای روزافزون سلامت عمومی مانند همه‌گیری‌ها و محدودیت منابع سلامت از دیگر سو، نقش حوزه زیست پزشکی را در انتظام امور سلامت برجسته‌تر می‌کند.

درعین‌حال، اخلاق زیستی و پزشکی به‌عنوان یک حوزه بنیادین و هویت‌بخش در علوم و فناوری‌های پزشکی، نقشی کلیدی در بهبود خدمات سلامت و افزایش رضایت گیرندگان خدمات، به‌ویژه بیماران، ایفا می‌کند. این حوزه بر تأمین حقوق بیماران و ارائه خدماتی مناسب و عادلانه تأکید دارد و به زمینه‌ها و مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی سلامت توجه ویژه‌ای دارد.

در سال‌های اخیر، مفهوم تاب‌آوری (Resilience) نه‌تنها در حوزه سلامت اهمیت یافته؛ بلکه به‌عنوان یکی از دغدغه‌های نوپدید در اخلاق زیستی مطرح‌شده است. مفهوم تاب‌آوری اخلاقی در نظام سلامت به توانایی افراد، تیم‌ها و سازمان‌های بهداشتی اشاره دارد که در مواجهه با چالش‌های اخلاقی پیچیده، استرس‌ها و بحران‌ها، بتوانند به اصول و ارزش‌های اخلاقی خود پایبند بمانند، با وجود فشارهای موجود، تصمیمات اخلاقی درستی بگیرند و پس از تجربه موقعیت‌های دشوار اخلاقی، توانایی بازیابی و یادگیری را داشته باشند. این نوع از تاب‌آوری فراتر از مقاومت صرف در

برابر استرس است و بر حفظ یکپارچگی اخلاقی (Moral Integrity) در شرایط بحرانی تمرکز دارد. در چارچوب اخلاق زیستی، تاب‌آوری نظام سلامت یک تعهد اخلاقی بنیادین است؛ زیرا ناکامی در آن نه تنها به کاهش کیفیت مراقبت و افزایش خطاهای پزشکی منجر می‌شود، بلکه کرامت حرفه‌مندان سلامت، عدالت در توزیع بار بحران و حق بیماران به مراقبت ایمن و انسانی را به خطر می‌اندازد.

در شرایط کنونی، از جمله چالش‌های کلانی که به‌طور ویژه تاب‌آوری اخلاقی نظام سلامت را تهدید می‌کنند، عبارت‌اند از: فرسودگی شغلی (burnout) که به‌عنوان یک بحران سیستمیک، کیفیت مراقبت را کاهش داده و اصل خودمراقبتی حرفه‌ای را نقض می‌کند؛ میزان بالای خودکشی در میان حرفه‌مندان سلامت که نشان‌دهنده شکست تعهد سازمانی به حفظ حیات و سلامت روانی کارکنان است؛ افزایش خشونت علیه حرفه‌مندان سلامت (workplace violence) که کرامت انسانی، امنیت جسمی و روانی و حق کار ایمن را زیر سؤال می‌برد؛ تاب‌آوری در برابر بحران‌های اجتماعی گسترده (مانند نابرابری‌های عمیق، مهاجرت‌های اجباری یا تنش‌های سیاسی-اجتماعی) که عدالت اجتماعی و مسئولیت جمعی نظام سلامت را به‌آزمون می‌گذارد؛ و پاندمی‌های گسترده مثل کووید-۱۹ که تصمیم‌گیری‌های اخلاقی در اولویت‌بندی منابع محدود، توزیع عادلانه مداخلات و حفظ اعتماد عمومی را به‌عنوان مؤلفه‌های کلیدی تاب‌آوری برجسته ساخت. این حوزه، نیازمند رویکردهای یکپارچه سیستمی، سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد و تعهد اخلاقی پایدار هستند تا نظام سلامت نه تنها دوام بیاورد، بلکه به‌صورت اخلاق‌مدارانه و عادلانه تحول یابد.

این موضوع در دنیای امروز، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است و توجه سیاست‌مداران و سیاست‌گذاران را به خود جلب کرده است.

هجدهمین المپیاد دانشجویان علوم پزشکی کشور با توجه به اهمیت این موضوعات، حیطه‌های خود را پیرامون تاب‌آوری متمرکز کرده و در حیطه اخلاق پزشکی نیز “تاب‌آوری اخلاقی در نظام سلامت” به‌عنوان موضوع اصلی در نظر گرفته شده است.

بر همین اساس آزمون حیطه اخلاق پزشکی طی مراحل پیش رو انجام می‌پذیرد:

۱- آزمون انفرادی

۱-۱- مرحله اول انفرادی:

این مرحله از آزمون با انواع سؤالات و برای شناسایی داوطلبان واجد شرایط ورود به مرحله دوم انفرادی انجام می‌گیرد. حوزه سؤالات در این مرحله شامل مبانی و کلیات اخلاق پزشکی به‌طور عام و تاب‌آوری اخلاقی در نظام سلامت به‌طور خاص خواهد بود. هدف از این آزمون گزینش حدود نود نفر از داوطلبان است که واجد شرایط علمی لازم برای ورود به رقابت در مرحله دوم انفرادی هستند.

۱-۲- مرحله دوم انفرادی:

انجام آزمون با انواع سؤالات خواهد بود. هدف از این مرحله آزمون شناخت اشراف داوطلبان بر جنبه‌های اخلاقی مرتبط، قدرت تشخیص، تحلیل و استدلال اخلاقی داوطلبان در خصوص موضوع تاب‌آوری اخلاقی است. همچنین انتظار این است که داوطلبان در این مرحله با مؤلفه‌های فردی و سازمانی تأثیرگذار بر تاب‌آوری اخلاقی در نظام سلامت آشنا بوده و بتوانند این مؤلفه‌ها را در مثال‌ها و سناریوهای مختلف شناسایی کرده و نحوه مدیریت آنها در راستای تاب‌آوری اخلاقی را توضیح دهند. توضیحات تکمیلی پیرامون موضوعات و محورهای موردنظر در این مرحله منابع اختصاصی آن در ویرایش بعدی شیوه‌نامه ارائه خواهد شد.

نمره نهایی مرحله انفرادی آزمون المپیاد بر مبنای ۳۰ درصد نمره آزمون اول بر مبنای صد و هفتاد درصد نمره آزمون دوم بر مبنای صد محاسبه و مدال‌آوران مرحله انفرادی مشخص می‌شوند.

۲- مرحله گروهی

مرحله گروهی در ویرایش بعدی شیوه‌نامه توضیح داده خواهد شد.

۳- منابع پیشنهادی آزمون مرحله اول انفرادی:

۳-۱- منابع عمومی حوزه اخلاق پزشکی:

- Larijani B and etc. *Darsnameh Akhglagh Pezeshki: Brayaeh Dastyaran Reshtehhaye Takhassosi Pezeshki*. Nashr Barana, 1399. [in persian].
- راهنمای عمومی اخلاق حرفه‌ای شاغلین حرف پزشکی و وابسته‌ی سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران
- منشور حقوق بیمار جمهوری اسلامی ایران
- بخش دوم و پنجم مجموعه قوانین، دستورالعمل‌ها و راهنماهای اخلاق در پژوهش‌های زیست پزشکی ایران
- Beauchamp TL, Childress JF. *Principles of biomedical ethics*. 8th ed. New York Etc.: Oxford U.P; 2013.
- Lo. *Resolving Ethical Dilemmas: A Guide for Clinicians*. Lippincott, Williams & Wilkins; 2019.

دو ترجمه از اثر فوق موجود است:

- Enjoo A, Afshar L, Bazmi Sh and etc. *Hall Dorahi hayeh akhlaghi: rahnamaei barayeh balingaran*. Entesharateh Shahid Beheshti University; 1401. [in Persian]
- Lo B. *Resolving Ethical Dilemmas : A Guide For Clinicians*. 6th ed. Philadelphia, Pa: Wolters Kluwer Health; 2020. Translated by Ida Elahi. Edited by Asghari F, Entesharate Teymoorzadeh, 1399. [in persian]

منابع برای تاب‌آوری در نظام سلامت از دیدگاه اخلاق زیستی

- Jones-Bonofiglio Kristen. *Health Care Ethics through the Lens of Moral Distress*. The International Library of Bioethics. Cham: Springer International Publishing; 2020.
- Brower KJ, Riba MB,. *Physician Mental Health and Well-Being: Research and Practice*. Cham: Springer International Publishing; 2017{ **Chapter 1 & Chapter 3**}
- Rushton, Cynda Hylton (ed.), *Moral Resilience: Transforming Moral Suffering in Healthcare* (New York, 2018; online edn, Oxford Academic, 1 Oct. 2018), <https://doi.org/10.1093/med/9780190619268.001.0001>, accessed 29 Jan. 2026. {**Chapter ۵ & Chapter ۶ & Chapter ۷**}

۳- منابع عمومی برای مطالعه بیشتر:

- Larijani B, Aramesh K. *Pezeshk va Molahezat akhlaghi*. Tehran, Barayeh Farda, 1403, Vol 1. [in persian]
- Larijani B, Aramesh K. *Pezeshk va Molahezat akhlaghi*. Tehran, Barayeh Farda, 1403, Vol 2. [in persian]
- Larijani B, Aramesh K. *Pezeshk va Molahezat akhlaghi*. Tehran, Barayeh Farda, 1403, Vol 3. [in persian]
- English V, Sommerville A, Brannan S, British Medical Association, Al E. *Medical ethics today : the BMAs handbook of ethics and law*. Chichester, West Sussex ; Hoboken, Nj: Wiley-Blackwell; 2012.
- Jonsen AR, Siegler M, Winslade WJ. *Clinical ethics : a practical approach to ethical decisions in clinical medicine*. 7th ed. New York: McGraw Hill; 2010.
- Alan Godfrey Johnson, Johnson PRV. *Making sense of medical ethics : a hands-on guide*. London: Hodder Arnold; 2007.
- Singer PA, Viens AM. *The Cambridge Textbook of Bioethics*. Cambridge University Press; 2008.
- Devettere RJ. *Practical decision making in health care ethics : cases, concepts, and virtue of prudence*. Washington, D.C.: Georgetown University Press; 2016.
- Jonsen AR, Siegler M, Winslade WJ. *Clinical ethics : a practical approach to ethical decisions in clinical medicine*. 8th ed. New York: McGraw-Hill Education; 2015.

شایان ذکر است منابع اختصاصی برای مرحله دوم آزمون فردی متعاقباً اعلام خواهد شد.